

לאתר של בית מדרש <

סוגיות אקטואליות בנושאים שונים הנוגעים למצוות התלויות בארץ

תרומות ומעשרות בתבלינים ועשבי תיבול

האם חייבים להפריש מתבלינים ומעשבי תיבול תרומות ומעשרות? המשנה במסכת מעשרות [1] אומרת: "כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ חייב במעשרות". כלומר, על מנת שגידול קרקע יהיה חייב במעשרות הוא צריך להיות מוגדר כ"אוכל". מה שגדל מן הארץ אך אינו מוגדר כ"אוכל" אינו חייב במעשרות. ובגמ' בנדה [2] מבואר שהגדרת "אוכל" לענין מעשר זהה להגדרת "אוכל" שמקבל טומאת אוכלין. ולכן יש לדון על תבלינים שאינם נאכלים בפני עצמם אלא משמשים לנתינת טעם, האם הם נחשבים "אוכל" וחייבים בתרומות ומעשרות.

התוס' במסכת יומא [3] הקשו שמחד נאמר בגמרא שתבלינים הם "אוכל" ומקבלים טומאת אוכלים וחייבים בתרומות ומעשרות, ומאידך בגמרא אחרת כתוב שאינם "אוכל" ואינם מקבלים טומאת אוכלים ופטורים מתרומות ומעשרות. וכתבו ליישב את הסוגיות שיש מיני תבלין שעומדים קך לתת טעם ותבלינים אלו אינם מקבלים טומאת אוכלים ופטורים מתרומות ומעשרות, ויש תבלינים שראוים לאכילה בפני עצמם וגם משתמשים בהם לתת טעם, כגון בצל, הם מוגדרים כ"אוכל" ומקבלים טומאת אוכלים וחייבים בתרומות ומעשרות (אף במקרים שמשתמשים בהם רק כדי לתבל [תבשילים] חזרקים אותם לחר הבישול).

פלפל חריף - מלמד על התבלינים כולם:

בתוס' מובאות שתי שיטות לגבי פלפל חריף יבש מתי הוא חייב בתרומות ומעשרות:

1. שיטה אחת - לאחר שיבשו את הפלפל הוא אינו ראוי לאכילה כמו שהוא, וכן אם הוא טחון כעפר ומוסיפים אותו לתבשיל כדי לתת טעם בתבשיל הוא פטור מתרומות ומעשרות, אך אם גבלו אותו במים ומטבילים בו צלי הוא חייב בתרומות ומעשרות, (כוונתם שמטבילים את הבשר הצלוי בפלפל השחוק כמו שמטבילים לחם בחומוס), כיון שהוא נחשב אוכל.
2. שיטה שניה - פלפל יבש שאי אפשר לאוכלו כמו שהוא לבד, אף שהוא מגובל במים ומטבילים בו צלי פטור מתרומות ומעשרות.

הריטב"א בנד ה [4] חולק על דברי תוס' וסובר שגם פלפל יבש טחון שאינו ראוי למאכל ומשמש רק לתת טעם בתבשיל חייב בתרומות ומעשרות, כיון שהוא התחייב בתרומות ומעשרות כאשר הוא לז' והיה ראוי לאכילה כמו שהוא. שחיוב שהיה בו לא פקע ממנו אע"פ שעכשיו הוא ראוי רק לתבלין [5]. לפי שיטתו ישנם צמחי תבלין שמשווקים אותם גם יבשים וטחונים שאינם ראויים לאכילה אלא לתת טעם בתבשילים, ומכל מקום צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות אם היו ראויים לאכילה כאשר היו לחים, וכגון פפריקה.

הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין כתב: [6] "אלו דברים שאינן מקבלין טומאה אף על פי שבני אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין להנאת גופן אלא מפני שנותנין טעם במאכלות או מפני הריח או המראה, ואלו הן הקושט והחמס וראשי בשמים והתיאה והחילתית והפלפלין וחלות חריע וכן כל כיוצא בהן". הרמב"ם לא כתב מה דינם לחיוב תרומות ומעשרות, אך על פי הגמרות שלעיל מה שלא מקבל טומאת אוכלים אינו חייב בתרומות ומעשרות. הרי שלדבריו רק אותן

תבלינים הנאכלים הם חייבים בתרומות ומעשרות [לכאורה הוא סובר כמו השיטה הראשונה בתוס'].

ולענין הלכה כתב החזון איש בקונטרס הלכות תרומות ומעשרות: [7] "תבלין שנותנין לקדירה כגון פלפלין וכיו"ב פטורין. במה דברים אמורים שאינן ראויין לאכילה בפני עצמן אבל אם אוכלין אותן גם בפני עצמן או שמערבין אותו במשקין ומטבילין בהן פת ואוכלין ממשן חייבין" עכ"ל.

גם תבלין שנותנין אותו לטעם מצינו פעמים שחייב בתרומות ומעשרות וכמבואר לגבי הקימל שיש המזהים אותו כקצח שהרמב"ם פסק [8] שחייב במעשרות. ולכאורה אם הוא תבלין שנותנין בלחם כדי להטעימו צריך להיות פטור, וביאר הגר"נ קרליץ שליט"א [9] שגרעיני הקימל ניתנים בתוך הפת או מפזרים אותם מעל גבי הלחם הרי הם נאכלים עם הפת ורוצים לאוכלם ביחד. ובפרט לפי המבואר בגמ' [10] שהרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב שאפילו שריחו קשה מכל מקום טעמו יפה ללב, נמצא שתכלית נתינת הקצח בפת הוא לא רק לטעם בלבד אלא גם למטרת אכילה, ולכן הקצח חייב בתרומות ומעשרות. [ולפי זה יש לדון כיום בכרכום וכיו"ב שגילו בהם סגולות רפואיות וכשמכניסים אותם לתבשיל לא מתכוונים רק לשם טעם ומראה אלא גם לאכילה, האם יחשב כתבלין הנאכל או אולי כיון שהוא טחון דק ולא מורגש שאוכלים את ממשו אינו כתבלין הנאכל].

עוד כתב שם לחלק בין תה לקפה, שעלי התה (גם כשגדלו בארץ ישראל) פטורים מתרומות ומעשרות כיון שאינם ראויים לאכילה, ורק מוציאים מהם את הטעם לתוך המים החמים. אבל קפה [11] כיון שרוצים לאוכלו כדי לקבל ממנו את התועלת ואינו רק כדי לתת טעם במים, לכן הוא חייב בתרומות ומעשרות.

נמצינו למדים שיש לחלק את דיני התבלינים לכמה סוגים:

ברשימת התבלינים למיניהם השתמשנו בשמות הנפוצים בפי האנשים כדי שיובן על איזה צמח מדובר.

א. תבלינים הנאכלים (בפני עצמם או בתערובת דברים אחרים) כגון: בצל, גרגיר, זנגוויל [ג'ינג'ר] חזרת [חררין], כוסברה, לימון, מיזונה ורוקלה [הנקראים עלי ביבי], סלרי, עירית, פטרוזיליה, פרג, קימל, קנמון, קצח, שום, שושום, שמיר, תלתן קייצי [אספסת תרבותית] הרי הם חייבים בתרומות ומעשרות עם ברכה.

ב. תבלינים שרק משמשים לנתינת טעם כגון: בבונג, גרניום, אניס, הל, זוטה לבנה, זעפרן [כרכום] טרגון, כמון, לואיזה, מרווה רפואית, מליסה, עלי דפנה, עשב לימון, פיגם [רודא], פלפל שחור, פלפל אנגלי, פפריקה [עי' לעיל שלפי הריטב"א הוא חייב במעשר ויש להפריש בלי ברכה], ציפורן, רוזמרין, שיבא, עלי תה, הרי הם פטורים מתרומות ומעשרות.

ג. ישנם תבלינים שבעדות וארצות מסוימות רגילים לאוכלם ובארצות אחרות משמשים רק לתת טעם או לא משתמשים בהם כלל. ובארץ ישראל שהוא מקום קיבוץ גליות משתמשים בהם לתיבול ופעמים אף לאכילה. כמו כן ישנם תבלינים שבפני עצמם אינם נאכלים אבל כשנותנים אותם על גבי המאכלים רוצים לאכול גם אותם במקרים אלו יש להפריש תרומות ומעשרות בלי ברכה.

כגון: איזוב [זעתר], אורגנו, בזילקום [ריחן], יש להבחין בין הבזילקום העשבי שמשמש גם למאכל לבין הבזילקום העצי שבעיקר עומד לריח והוא פטור מהפרשה, חילבה [זרעי התלתן, לעומת זאת התפוחית והעלים פטורים מהפרשה לפי שרוב רובם של האנשים לא אוכלים אותם], טימין [קורנית], כורכום [מסתבר שאותם האוכלים את השורש יפרישו עם ברכה] לוויג', מנטה, נענע מסתבר שאותם שאוכלים את הנענע בקביעות בתוך סלט ובבישולים יש להם לברך על הפרשה.

כמובן שרשימה זו היא משתנה בהתאם לשינוי הרגלי האכילה ישנם צמחים שיש אנשים שמשתמשים בהם אך עדיין אינם נפוצים דיו כדי לחייבם בתרומות ומעשרות אפילו שהם נאכלים כמו כובע הנזיר, או ריבס הגינה [רברבר].

כאמור לעיל כללנו ברשימה את הצמחים הנפוצים בידיעה שיש עוד הרבה צמחים שנאכלים בקרב קבוצות מסוימות של אנשים ונשמח לשמוע תגובות מהקוראים האם ישנם צמחים נפוצים שנאכלים כמאכל שהחסרנו.

[1] פ"א משנה א.

[2] נ, ע"א.

[3] פא, ע"ב ד"ה שהפלפלין.

[4] נ, ע"א.

[5] [ועי' חזון איש דמאי סי' טו ס"ק א, שהריטב"א מודה שאם עכשיו הוא לא ראוי למאכל כלל הוא לא חייב במעשרות, אע"פ שהיה ראוי כשהיה לח, אבל כיון שעכשיו הוא עדיין ראוי לתבלין הוא נחשב מאכל, כיון שהיה ראוי לאכילה כשהיה לח].

[6] פ"א הל' ו.

[7] [בכת"י שלא הודפס בחייו, נדפס בתשובות וכתבים זרעים סי' א' אות ג, סעי' ד' וכך כתוב בשמו בס' מצוות הארץ.

[8] פ"ב מהל' תרומות הל' ב'.

[9] בספר מפרי הארץ ח"ד עמ' קלד.

[10] ברכות מ.

שאלות שנשלחו ל"שאל את הרב" באתר בית המדרש להלכה

שאל את הרב:

1. תבלינים ועשבי תיבול החייבים במעשר, איזה מעשר יש לעשרם בשנה זו תשע"ט שמראש השנה היא שנת מעשר שני לירקות ותבואה וקטניות, אך לגבי אילנות היא עדיין שנת מעשר עני עד ט"ו בשבט?

אפשר לחלק את התבלינים לשלוש קטגוריות:

1. תבלינים שהם רב שנתיים ומעוצים ולפיכך דינם כאילן כגון: לימון, שיבא, רחמרון, קפה, הם עדיין בשנת מעשר עני עד ט"ו בשבט.
2. תבלינים שהם עשבוניים או חד שנתיים ולכן דינם כירק, כגון: בצל, שום, פטרוזליה, כוסברה, סלרי, נענע, שמיר וכיו"ב, מה שנקטף אחרי ראש השנה תשע"ט מעשרים אותם מעשר שני.
3. ישנם תבלינים שמחד הם רב שנתיים ומעוצים, ומאידך הם שיחים נמוכים, ולכן יש ספק האם נחשבים כירק או כאילן, ויש להפריש את שני מעשרות גם מעשר שני וגם מעשר עני וגם לחלל את המעשר שני בלי ברכה.

כאמור חיוב תרומות ומעשרות הוא רק על מה שגדל בארץ ישראל, בין שגדל בגינה, ובין שגדל בעציץ, ואף בתוך הבית, אמנם על מה שגדל בתוך הבית אין מברכים. [אפילו אם קוטפים רק שני עלים בודדים צריך להפריש]. תבלינים טריים ודאי גדלו בארץ. ואילו תבלינים מיובשים (עלים או טחונים) יש שגדלו בארץ ויש שיובאו מחו"ל. [בל"נ נפרט בחודש הבא את רשימת התבלינים שאינם גדלים בארץ].

1. האם יש איסור כלאי זרעים במיני תבלין?

כן, אמנם המינים המזכרים לעיל בקבוצה 1 שהם עציים ורב שנתיים מוגדרים כעצים ואין בהם דין כלאי זרעים. ואילו המינים המזכרים בקבוצה 2 ובקבוצה 3 שהם מוגדרים כירק יש בהם דין כלאי זרעים וצריך להרחיק בין שני מינים שונים מרחק של 15 ס"מ (י"א 30 ס"מ). בל"נ בחודש הבא נפרט יותר.

עוד משהו שקורה בבית המדרש וכדאי לדעת עליו

במסגרת הפעילות הברוכה להפצת תורת ארץ ישראל על ידי בית המדרש להלכה בהתישבות, מוציאה בית המדרש ידיעון הליכות שדה אשר יוצא מספר פעמים בשנה. עם שדרוג הידיעון לאחרונה והגדלתו, הננו שמחים לבשר כי ישנה אפשרות לקבל את הידיעון במייל על פי הסכמתך.

לקבלת הידיעון נא שלחו מייל חוזר.

תוכן העיניינים לגליון 202
לזכרו של מרן הגרי"ש זצ"ל.
הגדרת פרי האננס.
פסקים מבית ההוראה.
נושאים בדיני תרומות ומעשרות.
חלה.
חימוץ דגן מחובר .

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רוזנברג זצ"ל
עונים רבני בית ההוראה במשך שעות היממה לשאלות הלכתיות
בטלפון 02-6488888 שלוחה 31.
ראש בית המדרש הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א
עונה בימים ראשון, שני ושלישי בין השעות 12:00 - 12:30 בשלוחה 5.
ניתן לקבל מידע או לשאול שאלות באתר בית המדרש להלכה בהתישבות,
או בכתובת האימייל bhl@bhl.org.il

**בברכת חורף בריא,
מזכירות בית המדרש**

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ כאן

הודעה זו נשלחה ל- testing@example-domain.com ע"י bhl@bhl.org.il
להסרה מרשימת התפוצה לחץ כאן לדיווח ספאם לחץ כאן
[Unsubscribe](#) from this list

InforUMobile מערכת רב ערוצית לקשר עם הלקוח